

Објављујући ову књигу, Пузић је урадио посао који је било неопходно да се уради. Али нам са њом даје и још нешто. Он је за сваки чланак навео библиографски податак о његовом првом објављивању, а сакупљене чланке разврстао по темама, тематски их је класификовао, да тако кажемо. То још више олакшава њихово изучавање. Међутим, обавезни смо да кажемо и то да његова класификација ових чланака није обавезујућа – мада, сложили се с њом или не, она ипак може да послужи као путоказ у даљим истраживањима.

Немамо намеру да се упуштамо у подробнија разматрања Стефановићевог стваралаштва у сфери политичке публицистике. Уосталом, после појављивања ове књиге то ће бити много лакше свима који се буду одлучили да се позабаве овом темом. Учинивши доступним нашој културној, научној и политичкој јавности Стефановићев политички опус, Пузић је омогућио упознавање и дубље разумевање његових политичких написа, који су до сада били најмање познати. Те написе било је тим потребније учинити доступним данашњој јавности, јер се највише предрасуда и контроверзних оцена и судова о Стефановићевој јавној делатности односи управо на његов политички рад и политичке ставове и идеје.

И да завршимо. Несумњиво је да у књизи *Старим или новим путевима* има доста од онога што је од значаја још само за историјска проучавања Међутим, нама се лично ипак чини да с појавом ове књиге као целине, Светислав Стефановић престаје да буде личност која припада једино историји и да поново постаје наш савременик.

Александар А. Миљковић

Светислав Стефановић, Политички списи Светислава Стефановића – *Бунтовне песме*, приредио Предраг Пузић, штампање књиге омогућено средствима из фонда Антона Стефановића (Нови Сад, 2005)

Не много пре књиге Светислава Стефановића *Старим или новим путевима* о којој је била реч, појавила се свешчица политичких песама од истог аутора под насловом *Бунтовне песме*. И ову књигу је, као и ону о којој смо већ говорили, приредио Предраг Пузић. Финансијска средства за издавање обезбедио је Стефановићев син Антон.

И кад је реч о Светиславу Стефановићу као песнику, у нашој јавности најмање је познато да је, поред осталог, неговао и политич-

ку поезију. У укупном песничком опусу Стефановићевом сразмерно је мали број политичких песама.¹ Ове његове песме су политичке не само по својој садржини, већ и по томе што их је далеко највећи број објавио у листовима који су били превасходно политички. Од свих песама у овој књизи око 40 јесу објављене у гласилима Југословенске републиканске странке *Република* и *Прогрес*.² Пред сам слом Краљевине Југославије, једну од ових песама објавио је у *Српском књижевном гласнику*, док је четири последње објавио у окупацијским листовима *Ново време*, *Српски народ* и *Обнова*. Оно што важи за политичку поезију уопште – на пример за политичку поезију Змајевићу и других наших песника – важи и за ове песме. Њихова вредност је махом пролазна. Савременицима оне нешто могу да казују, они су их разумели, док каснијим нараштајима мора најчешће да се објашњава у чему је њихов политички значај. Наравно, оне у читаоцима врло мало буде песничких осећања, и они су према њима углавном индиферентни. Чак и понеки срећније нађен песнички израз углавном не наилази на неки нарочити одзив код читалаца, зато што је све на исувише отворен начин политички обојено, тенденциозно. Можда у том погледу чине изузетак оних неколико песама у овој збирци које у ствари више спадају у родољубиву поезију него политичку, а којих у овој збирци такође има.³

У Србији се одувек неговала политичка поезија. Неговала се чак и поезија коју је један наш антологичар обележио као „удворичку“. Но, ово никако не значи да ову збирку песама није требало штампати. Ово тим пре јер се неке од песама у овој књижици могу сврстати пре у родољубиву него у политичку поезију и нису песнички безвредне. Иначе, политичка поезија је неодвојиви део наших културних и политичких прилика и има своје место у култури нашег народа.

И кад је реч о овој књизи, морамо да наведемо да је Пузић урадио све како би се она могла не само разумети него и сагледати са свих страна. Уместо предговора, објавио је неколико одломака из Стефановићевих списа у којима овај пише о политичкој поезији, док је у напомени приређивача изнео све релевантне податке у вези с овом књигом. Поред тога, приложио је на крају кратку биографију Светислава Стефановића, библиографију објављених књига о њему

1 Пузић је успео да сакупи око 50 песама.

2 У *Прогресу* је Стефановић објавио само неколико песама. Иначе, занимљиво је приметити да је и послератна *Република* објављивала поезију; песник чије су се песме појављивале у том листу био је Радоје Радовановић, син републиканског првака Љубомира Радовановића.

3 У те спада и она објављена у *Српском књижевном гласнику* (*Мисија*).

и његову политичку биографију. Пузић је дао и наслов овој књизи. Наиме, до наслова *Бунтовне песме* дошао је тако што је делимично преузео наслов једног Стефановићевог циклуса песама, *Бунтовни сонети*.

Ову књижицу решили смо да прикажемо јер је највећи број песама из ове збирке Стефановић написао поглавито из политичких разлога⁴ (донекле с изузетком оних у којима је изразио своја родољубива осећања). Зато, без обзира што је у питању поезија, она ће у сваком случају, уз књигу *Старим или новим путевима*, такође допринети тачнијем и потпунијем сагледавању политичког лика Светислава Стефановића.

Александар А. Миљковић

Предраг Протић, *Између самообмана и заблуда*, Политички есеји II

(Библиотека „Свечаник“, Хришћанска мисао, Београд, 2006)

Ову књигу господин Предраг Протић највероватније је замислио као наставак своје претходне књиге. То се може претпоставити на основу тога што и једна и друга имају исти наслов. Међутим, по нашој оцени, то би пре била два одвојена дела, независна једно од другог. Јер док се у претходној књизи аутор бави питањем да ли је новостворена Краљевина Југославија после Првог светског рата представљала заблуду српског народа, односно бавио се питањем да ли је српски народ самог себе обмањивао стварајући нову државну творевину – у другој књизи аутор пише о шесторици „српских политичара демократске оријентације“ (с. 5) који су деловали и у преткумановској Србији а, осим Лазара Пачуа, остала петорица наставила су да се баве политичком делатношћу и у првој Југославији (Стојан М. Протић, Љубомир М. Давидовић, Милорад Р. Драшковић, Живојин Балугџић и Јаша М. Продановић), док је један од њих (Јаша М. Продановић) чак учествовао и у политичком животу друге, то јест комунистичке Југославије. У уводном есеју под насловом *Владавина краља Петра I Карађорђевића* аутор даје „једну сумарну слику предкумановске Србије“, у којој су се политичари који су предмет његових разматрања политички формирали и идеолошки одредили. И управо из разлога што су тематски различите,

⁴ С обзиром да је у питању књига песама, свакако је треба приказати и у неком књижевном часопису.